

Opinia Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego w sprawie wpływu światowego kryzysu na najważniejsze europejskie sektory wytwórcze i usługowe (opinia z inicjatywy własnej)

(2009/C 318/09)

Sprawozdawca: **Antonello PEZZINI**

Współsprawozdawca: **Enrico GIBELLIERI**

Dnia 26 lutego 2009 r. Europejski Komitet Ekonomiczno-Społeczny postanowił, zgodnie z art. 29 ust. 2 regulaminu wewnętrznego, sporządzić opinię z inicjatywy własnej w sprawie

„wpływu światowego kryzysu na najważniejsze europejskie sektory wytwórcze i usługowe.”

Komisja Konsultacyjna ds. Przemian w Przemysle, której powierzono przygotowanie prac Komitetu w tej sprawie, przyjęła swoją opinię 10 września 2009 r. Sprawozdawcą był Antonello PEZZINI, a współsprawozdawcą Enrico GIBELLIERI.

Na 456. sesji plenarnej w dniach 30 września i 1 października 2009 r. (posiedzenie z 1 października 2009 r.) Europejski Komitet Ekonomiczno-Społeczny przyjął 156 głosami – 2 osoby wstrzymały się od głosu – następującą opinię:

1. Wnioski

1.1 EKES wyraża przekonanie, że konsekwencje obecnego kryzysu finansowego dla dużych sektorów wytwórczych i usługowych UE zobowiązują instytucje europejskie i państwa członkowskie do dogłębnego przemyślenia oraz lepszej koordynacji wspólnotowych instrumentów i kierunków polityki w celu odbudowania systemu wartości, zgodnie z którym pierwszoplanowe znaczenie miałyby gospodarka realna oraz potrzeby przedsiębiorstw, pracowników i obywateli.

1.2 EKES apeluje usilnie o ratyfikację traktatu lizbońskiego w celu zapewnienia UE ram, które odpowiadałyby na potrzebę nadania rozwojowi naszego kontynentu konkurencyjnego, zrównoważonego i otwartego charakteru za pomocą:

- środków na rzecz pogłębienia współpracy między firmami a pracownikami;
- wspólnych i bardziej skoordynowanych strategii politycznych;
- systemów szybszego podejmowania decyzji;
- prostszych i bardziej przejrzystych przepisów.

1.3 EKES jest przekonany, że jeżeli odnowiony zostanie projekt integracji europejskiej w duchu, w jakim rozumiał go Jean Monnet w chwili wprowadzania w życie postanowień traktatu paryskiego dającego początek EWWiS, możliwe będzie odbudowanie podstaw do ożywienia europejskiej gospodarki. Zdolność obowiązujących traktatów do przezwyciężenia kryzysu oraz jego konsekwencji gospodarczych i społecznych okazała się w niepokojący sposób ograniczona.

1.4 Należy powrócić do pierwotnego znaczenia zasady pomocniczości. Decyzje i obowiązki powinny być przyjmowane na najskuteczniejszym dla obywateli europejskich poziomie. Wobec globalnych problemów kierunki polityki i instrumenty muszą być opracowywane na szczeblu europejskim i światowym.

1.5 EKES jest przekonany, że rządy państw członkowskich i Rada UE powinny podjąć wszelkie możliwe wysiłki w celu odbudowania zaufania obywateli do projektu silniejszej Europy, która byłaby w stanie stworzyć wspólne i uznawane instrumenty oraz stawić czoła obecnemu i przyszłym kryzysom światowym.

1.5.1 EKES ma świadomość, że różne kraje, które jako pierwsze dążyły do stworzenia Wspólnoty Europejskiej, okazują dużą niechęć wobec zasad jednolitego rynku, czyli konkurencji i pomocy państwa, szczególnie w obecnym kryzysie. Niemniej jest to błąd⁽¹⁾.

1.5.2 W sytuacji takiej jak obecna Rada, przy poparciu PE i Komisji, powinna stworzyć „pakt strategiczny”, który przewidywałby:

- silne zaangażowanie w tworzenie rynku wewnętrznego wraz z użyciem wzmocnionych mechanizmów, przede wszystkim w pewnych sektorach, w których wciąż występują niedociągnięcia⁽²⁾;

⁽¹⁾ Mario Monti, były komisarz ds. konkurencji, wyraził obawy o przetrwanie europejskiego modelu, który opiera się na rynku wewnętrznym (artykuł wstępny w Corriere della sera z 10 maja 2009 r.).

⁽²⁾ Uznanie kwalifikacji, opodatkowanie dochodów z tytułu własności, uwzględnienie w celach emerytalnych zatrudnienia w innych krajach itp.

- zaangażowanie na rzecz wprowadzenia koordynacji w dziedzinie podatków, która wiązałaby się z poszanowaniem suwerenności podatkowej państw członkowskich, lecz pogłębiałaby współpracę w niektórych kwestiach;
- uzgodnienie możliwości szybkiego przystąpienia do strefy euro państw doświadczających trudności, przy poszanowaniu określonych warunków;
- skoordynowane, proporcjonalne, przejrzyste i zmniejszające się w czasie publiczne środki interwencyjne w celu zmniejszenia różnych rodzajów ryzyka systemowego i przyspieszenia powrotu do poziomu działalności, który utrzymywałby się samoczynnie na wolnym rynku.

1.6 EKES pragnie podkreślić, że obywatele, siły społeczne i całe społeczeństwo obywatelskie są przekonani, iż obecny kryzys skłania do starań na rzecz stworzenia silniejszej Europy, która byłaby w stanie wyjść poza ograniczoną rolę samych państw członkowskich.

1.7 Od poszczególnych państw członkowskich należy wymagać konkretnych wyrzeczeń, jeżeli chodzi o reprezentację i widoczność, w celu zwiększenia całościowej roli Europy wyrażającej się poprzez jej demokratyczne instytucje: PE, Radę i Komisję.

1.8 EKES wyraża przekonanie, że pierwszym instrumentem, który należy zastosować, jest prawdziwa oraz istotna polityka przemysłowa, która nie podlegałaby decyzjom spekulantów finansowych i której celem byłby zrównoważony rozwój. Należy powrócić do praktycznych doświadczeń z zakresu polityki przemysłowej, realizowanej przez 50 lat na mocy traktatu EWWiS w dwóch ważnych europejskich sektorach produkcyjnych, i uczynić z nich po stosownej aktualizacji i po wprowadzeniu zmian w celu wspierania zrównoważonego rozwoju, punkt odniesienia dla przyszłych działań ⁽¹⁾.

1.9 To dzięki rozwojowi przedsiębiorstw i gospodarki społecznej, a także ich zdolności do opracowywania nowatorskich rozwiązań Europa będzie mogła przezwyciężyć kryzys i ożywić gospodarkę.

1.10 W celu realizacji strategii rozwoju partnerzy społeczni i całe zorganizowane społeczeństwo obywatelskie powinny dążyć do stworzenia społecznie odpowiedzialnej jednostki terytorialnej, w której możliwe byłoby wdrażanie różnych, skoordynowanych ze sobą strategii:

- **strategii wytrzymałości i przetrwania**, która umożliwiałaby działanie na dojrzałych rynkach dzięki lepszej specjalizacji na tym samym rynku, wraz z obniżeniem kosztów i dużą dywersyfikacją w pokrewnych sektorach lub z zastosowaniem nowych modeli;
- **strategii innowacji procesów, produktów i usług** wraz ze zmianą rynku i technologii oraz nowymi materiałami, które prowadziłyby do wytworzenia nowych produktów;

⁽¹⁾ Zob. europejska platforma Manufuture (www.manufuture.org). Zob. również wywiad z Étienne'em Davignonem na temat wdrożenia planu Davignona (Bruksela, 14 stycznia 2008 r.); www.ena.lu.

- **nowych inicjatyw** wraz z wprowadzeniem nowych form przedsiębiorstw, nowych sektorów lub inicjatyw; stosując metodę prognozowania („foresight”), należy się zastanowić nad nowymi, zdobywającymi popularność produktami (takimi jak rynki pionierskie), na które należy nakierować nowe inwestycje;
- **marketingu regionalnego**, który za pośrednictwem umów z ośrodkami badawczymi koncentrowałby się na doskonałości w celu twórczej wymiany doświadczeń w zakresie technologii;
- **wsparcia finansowego** poprzez finansowanie rozwoju, między innymi za pomocą poręczeń kredytowych EFI ⁽²⁾;
- **kapitalizacji funduszu o wysokim ryzyku konsorcjów poręczeniowych** za pomocą umowy między organami administracji a systemem bankowym, tak by umożliwić odroczenie terminu płatności mikroprzedsiębiorstwom i małym przedsiębiorstwom, przede wszystkim w celu ochrony poziomu zatrudnienia;
- **konsolidacji zobowiązań krótkoterminowych** w celu umożliwienia mikroprzedsiębiorstwom i małym przedsiębiorstwom skoncentrowania się na produkcji, wprowadzaniu na rynek i obsłudze posprzedażnej swych własnych produktów;
- **wsparcia dla innowacyjnego sektora usług (green economy)** poprzez wykorzystanie możliwości nowatorskich szkoleń oferowanych przez Europejski Fundusz Społeczny;
- **rozwoju wysokiego poziomu usług dla osób indywidualnych**, między innymi poprzez optymalne wykorzystanie i wzmocnienie systemu usług socjalnych i zdrowotnych ⁽³⁾;
- **realizacji polityki infrastrukturalnej**, która przyczyniałaby się do dokonywania bardziej innowacyjnych wyborów na rzecz gospodarki niskoemisyjnej, a także stworzenia korzystnych warunków do zamieszkania na danym obszarze;
- **zaostrzenia kryteriów efektywności energetycznej** i kryteriów poszanowania środowiska naturalnego w **zamówieniach publicznych**;
- **zachęt finansowych** do tworzenia **nowych, bardziej wydajnych produktów**, które zastępowałyby produkty stare;
- **lepszego dostępu do informacji**;
- **łatwiejszego zastosowania surowców**.

⁽²⁾ Europejski Fundusz Inwestycyjny (EFI), finansowany przez Europejski Bank Inwestycyjny (EBI). Zob. pierwsza część programu ramowego na rzecz konkurencyjności i innowacji.

⁽³⁾ Zob. rynek pionierski „e-zdrowie” (COM(2007) 860) – i pkt 6.10 poniżej.

1.11 Porównanie krajowych pakietów środków stymulacyjnych w gospodarkach uprzemysłowionych dowodzi, że potrzebne jest bardziej perspektywiczne, wspólne podejście europejskich rządów, zwłaszcza do pobudzania do rozwoju zrównoważonego i odpowiedzialności społecznej przedsiębiorstw, a także lepszej koordynacji z Komisją Europejską. Ponadto nie można być gołosłownym. Państwa członkowskie powinny realizować swe plany w trybie pilnym, gdyż kryzys uderza z dużą siłą w przedsiębiorstwa i pracowników.

1.12 EKES przyjmuje z zadowoleniem wysiłki podjęte 7 maja 2009 r. w Pradze, na szczycie w sprawie zatrudnienia, w celu wytyczenia linii działania, które byłyby realizowane na szczeblu krajowym i europejskim wraz z partnerami społecznymi poprzez wzmocniony dialog⁽¹⁾, a także większego uwzględnienia tworzenia miejsc pracy i środków niezbędnych do pobudzenia popytu.

1.13 Strategia lizbońska powinna zachować swą wiarygodność i dowieść swej zdolności do dostosowania się do tego nowego kontekstu, przyspieszając proces reform oraz wyznaczając jasne priorytety i nowe metody, jak również zapewniając zgodność z celami strategii zrównoważonego rozwoju UE w ramach strategii polizbońskiej, która zostanie opracowana w nadchodzących miesiącach.

1.14 Rządy europejskie powinny podjąć większe wysiłki w celu wywiązania się w uzgodnionym terminie ze wszystkich zobowiązań przyjętych na szczeblu wspólnotowym.

1.15 Pomoc państwa przewidziana na wsparcie zatrudnienia w przedsiębiorstwach dotkniętych problemami związanymi z globalizacją i spłatą kredytów powinna się opierać na warunkach gwarantujących, że:

- nie umocni ona protekcjonizmu i nie stworzy przeszkód w wolnej konkurencji;
- przedsiębiorstwa otrzymujące pomoc finansową zaangażują się przede wszystkim na rzecz utrzymania miejsc pracy;
- poszanowane zostaną umowy zbiorowe i utrzymana siła nabywcza pracowników;
- w okresach zmniejszonej produkcji pracownicy będą mogli korzystać ze szkoleń w celu zdobycia nowych kwalifikacji i będą wspierani w tym zakresie;
- publiczne wsparcie finansowe nie stanie się formą czerpania zysków przez akcjonariuszy poprzez dywidendy lub inne formy wykupu akcji;

⁽¹⁾ Zob. opinia Komitetu w sprawie wyników szczytu w sprawie zatrudnienia (CESE 1037/2009), która nie została jeszcze opublikowana w Dz.U.

— ile to możliwe, wsparcie będzie służyć rozwojowi nowych produktów i usług, zgodnie z kryteriami ochrony środowiska;

— pomoc nie będzie zakłócać konkurencji i będzie miała charakter tymczasowy oraz degresywny;

— zastosowane zostaną odpowiednie mechanizmy kontroli w celu ochrony podatników.

1.16 Jeżeli chodzi o odpowiedź na kryzys w sferze społecznej, dotychczas przyjęte propozycje okazały się nieodpowiednie. W niewystarczającym stopniu uznano konieczność tworzenia miejsc pracy lub opracowywania środków niezbędnych do pobudzenia popytu (takich jak lepiej skoordynowane pakiety budżetowych środków stymulujących na szczeblu europejskim oraz polityka płacowa)⁽²⁾.

1.17 Jeżeli chodzi o przepisy dotyczące środków tymczasowych stosowanych na rynku pracy, należy zadbać o to, by praca tymczasowa łączyła się z odpowiednimi szkoleniami, zwłaszcza w zakresie BHP w miejscu pracy, oraz z gwarancją odpowiedniego poziomu wynagrodzenia.

1.18 Komitet uważa, że dla przyszłości struktury produkcji UE pilnie potrzebna jest polityka mająca na celu ukierunkowanie ludzi młodych na dziedziny naukowo-techniczne na wszystkich poziomach kształcenia szkolnego i zawodowego, tak by zapobiec upadkowi wartości związanych z produkcją i ich wyparciem przez wartości finansowe i spekulacyjne⁽³⁾.

1.19 By przyczynić się do ożywienia produkcji i zrównoważonego rozwoju sektorów przemysłowych oraz sektorów usług w Europie, zdaniem EKES-u konieczne jest wzmocnienie działalności w dziedzinie badań, innowacji i rozwoju, przy wykorzystaniu już dostępnych instrumentów, takich jak siódmy program ramowy w dziedzinie badań i rozwoju technologicznego oraz Europejski Instytut Innowacji i Technologii, oraz wprowadzeniu jasnego kierunku rozwoju sektorowego na podstawie priorytetów wytyczonych przez europejskie platformy technologiczne.

1.20 EKES zwraca się usilnie o podjęcie działań na szczeblu wspólnotowym w celu wsparcia sektora usług dla przedsiębiorstw poprzez rozwój innowacyjnych usług i zasobów, przynoszących korzyści obywatelom, konsumentom, pracownikom i przedsiębiorstwom, zwłaszcza w celu umiędzynarodowienia i eksportu MŚP.

⁽²⁾ Zob. propozycje przyjęte na posiedzeniu Rady Europejskiej w listopadzie 1997 r. w Luksemburgu, dotyczące obniżenia w europejskich ramach stawek VAT od profesjonalnych usług określonych przez państwa członkowskie.

⁽³⁾ Należy dążyć do tego, by we wszystkich państwach członkowskich co najmniej 50 % uczniów wstępowało do uczelni wyższych i przynajmniej 25 % z nich wybierało studia na kierunkach technicznych, inżynierskich lub naukowych (sprawozdanie ELECTRA).

1.21 Komitet podziela opinię swego przewodniczącego ⁽¹⁾, że konieczne jest ponowne rozważenie kryteriów zastosowania funduszy strukturalnych – zwłaszcza Europejskiego Funduszu Społecznego – w celu umożliwienia bezpośredniego do nich dostępu na szczeblu europejskim, również w poszczególnych sektorach, czerpiąc tym samym z doświadczeń EWWiS, które okazały się skuteczne i możliwe do szybkiego zastosowania.

1.22 Co się tyczy handlu międzynarodowego, EKES uważa, że pierwszoplanowe znaczenie ma szybkie zakończenie negocjacji wielostronnych w sprawie handlu (rundy dauhańskiej), co byłoby pozytywnym sygnałem dla rynków międzynarodowych, wpływając znacząco na obecny kryzys ⁽²⁾. UE może i powinna przyjąć silniejszą rolę przywódczą w negocjacjach, zajmując jednolite stanowisko w celu osiągnięcia ambitnych wyników zapewniających poszanowanie podstawowych norm MOP w dziedzinie warunków pracy i godziwej pracy, które mają zasadnicze znaczenie dla przyszłego wzrostu europejskich sektorów wytwórczych i usługowych.

1.23 W obecnej sytuacji istnieje bardzo realne niebezpieczeństwo nakręcenia spirali protekcjonizmu. Konieczne jest zatem, by Komisja w zdecydowany sposób zastosowała przepisy w dziedzinie ochrony handlu, przeciwstawiając się stanowczo dumpingowi i subwencjom, a także przeciwdziałała nieuzasadnionym środkom protekcjonistycznym i pogłębiała dialog z głównymi partnerami handlowymi UE w celu rozstrzygnięcia sporów handlowych.

2. Wstęp

2.1 Sektor wytwórczy i sektor usług stanowią podstawę gospodarki naszego kontynentu. Stworzenie jednolitego rynku umożliwiło ich intensywny rozwój zgodnie ze wspólnymi zasadami i normami.

2.2 Sektory te muszą się zmierzyć z wyjątkowymi wyzwaniami:

- **zapaścią finansową**, która uderzyła z niespotykaną dotychczas siłą jednocześnie w całą gospodarkę światową i podważyła wiarygodność rynków;
- **nowym międzynarodowym podziałem pracy** wraz z koniecznością przeprowadzenia usprawnień i restrukturyzacji przemysłowych koniecznych na nowym rynku światowym, na który weszły na pełnoprawnych zasadach, lecz podlegając mniejszym ograniczeniom, nowo uprzemysłowione kraje;
- **zmianami klimatu i środowiskiem** w celu ochrony

ekosystemu i rozwoju zrównoważonego, które są niezbędne z punktu widzenia zdrowia obywateli i wymagają zwiększenia efektywności energetycznej oraz unowocześnień cykli produkcyjnych za pomocą nowych produktów i procesów opartych na czystych technologiach;

- **kapitałem ludzkim wraz ze starzeniem się społeczeństwa i dużymi przepływami migracyjnymi**, które wymagają większej elastyczności i mobilności zawodowej, a także kształcenia ustawicznego ukierunkowanego na wyższy poziom kwalifikacji w celu zapewnienia wyższej jakości życia i pracy;
- **niedociągnięciami w dziedzinie sprawowania rządów** na szczeblu światowym i europejskim wraz z nieadekwatnością instytucji, zdolności decyzyjnych i przepisów, o czym świadczy obecny międzynarodowy system walutowy oraz kryzys integracji europejskiej;

— różnicom regionalnym, które w UE się pogłębiają;

- **kurczeniu się dostępnych** budżetowych środków publicznych i środków przedsiębiorstw, które mogą być niewystarczające do odpowiedniego sfinansowania reform koniecznych do ożywienia gospodarki i zatrudnienia.

2.3 Obecna recesja światowa może wymagać od poszczególnych sektorów większych wysiłków w celu:

- dostosowania się do nowego międzynarodowego podziału pracy;
- ochrony ekosystemu i rozwoju zrównoważonego;
- przejścia w kierunku nowych technologii produktów i procesów;
- zwiększenia i polepszenia zatrudnienia wraz ze stałym podwyższaniem profili zawodowych i profesjonalizmu.

2.4 Obecny kryzys jest dla przedsiębiorstw nie tylko wyzwaniem, któremu trzeba sprostać w celu przetrwania, lecz również wielką szansą na rozwój i innowację. Przedsiębiorstw nie można jednak pozostawiać samym sobie, gdyż konieczne jest pobudzenie do przedsiębiorczości i tworzenia miejsc pracy poprzez jak najszybsze przeprowadzenie reform w celu polepszenia stanu środowiska, w którym działają przedsiębiorstwa, zmniejszenie zbędnych obciążeń administracyjnych, ochronę i polepszenie rynku wewnętrznego, zachęty dla kapitału wysokiego ryzyka, pobudzanie do innowacji i wprowadzania środków flexicurity, lepsze stanowienie prawa z mniejszą ilością przepisów, a także inwestowanie w kontakty środowiska akademickiego i naukowego z przedsiębiorcami, w kształcenie i szkolenie zasobów ludzkich, szczególnie w dziedzinie naukowo-technicznej, oraz w rozwój rynków pionierskich.

⁽¹⁾ Pismo przewodniczącego Maria SEPIEGO do przewodniczącego Joségo Manuela BARROSA z okazji europejskiego szczytu społecznego w Pradze.

⁽²⁾ Zob. opinia EKES-u w sprawie: „Negocjacje dotyczące nowych umów handlowych — stanowisko EKES-u” (Dz.U. C 211 z 19.08.2008 r., ss. 82–89) oraz opinia EKES-u w sprawie zewnętrznego wymiaru odnowionej strategii lizbońskiej (jeszcze nieopublikowana w Dz.U.).

2.5 EKES pragnie podkreślić, że istotne jest ukazanie obecnej sytuacji i przyszłych perspektyw najważniejszych sektorów wytwórczych i usługowych, a zwłaszcza turystyki, przy jednoczesnym uwzględnieniu różnych zasadniczych aspektów ściśle związanych z:

- **wymiarem międzynarodowym:** kryzys rozwinął się w zintegrowanym międzynarodowym obiegu, który był w stanie wykorzystać innowacyjne instrumenty pozostające całkowicie poza zasięgiem organów regulacyjnych i nadzorczych poszczególnych rynków, a także całego rynku międzynarodowego, i nałożył się na proces dostosowywania się przez Europę do światowych ram odniesienia, zgodnie z którymi w 2020 r. kraje BRIC⁽¹⁾ mają osiągnąć, bądź nawet przekroczyć, 30 % światowego PKB;
- **wymiarem instytucjonalnym:** krajowe mechanizmy instytucjonalne, regionalne i międzynarodowe w zakresie zarządzania okazały się całkowicie niewystarczające do wcześniejszego wykrycia problemów, opracowania z wyprzedzeniem środków i instrumentów mogących zapobiec łańcuchowemu rozprzestrzenianiu się problemów między poszczególnymi gospodarkami regionalnymi i krajowymi, a także stworzenia „przeciwciał” zdolnych do ograniczenia szkód;
- **wymiarem społecznym:** w marcu 2009 r. wskaźnik bezrobocia wyniósł 8,9 % (7,2 % w marcu 2008 r.) w strefie euro, a 8,3 % (6,7 % w marcu 2008 r.) w UE-27, podczas gdy wskaźnik bezrobocia wśród ludzi młodych poniżej 25. roku życia wynosił 18,1 % w strefie euro i 18,3 % w UE-27⁽²⁾;
- wymiarem „gospodarki realnej”: w grudniu 2008 r. spadek produkcji wytwórczej w UE-27 wyniósł 12,8 % w porównaniu z tym samym miesiącem w roku ubiegłym, a w sektorze budownictwa wyniósł on 6,7 %; wymiana handlowa wewnątrz Wspólnoty zmniejszyła się o 13,7 %, a eksport wspólnotowy z sektorów wytwórczych zmniejszył się o 5,8 %⁽³⁾; spadek produkcji nastąpił przede wszystkim w przemyśle chemicznym, włókienniczym, pojazdów silnikowych, metalowym (wraz ze znacznym spadkiem eksportu w takich sektorach jak samochodowy), produktów chemicznych, telekomunikacyjnym, radiotelewizyjnym i – jeżeli chodzi o usługi – turystycznym⁽⁴⁾;
- **wymiarem ekologicznym:** efektywność energetyczna, zwalczanie zmian klimatu i zrównoważone wykorzystanie zasobów to wyzwania, z którymi należy się pilnie zmierzyć w celu ochrony i rozwoju naszej planety, a szczególnie w wypadku Europy – w celu ochrony zdrowia jej obywateli, ekosystemu i całej gospodarki, wpływając znacząco na konkurencyjność, zwłaszcza w jasnych, stabilnych i zharmonizowanych ramach prawnych.

3. Wymiar międzynarodowy

3.1 W Stanach Zjednoczonych w czwartym kwartale 2008 r.

PKB spadł o 1 % po spadku o 0,1 % w poprzednim kwartale. PKB Japonii spadł o 3,3 %, a w poprzednim kwartale – o 0,6 %. PKB strefy euro obniżył się o 1,5 %, a we wcześniejszym kwartale – o 0,2 %⁽⁵⁾.

3.2 Stopa bezrobocia gwałtownie rośnie i, według OECD, zmierza do osiągnięcia 12 % do końca 2010 r. Jednocześnie płace rosną wolniej lub pozostają niezmiennione.

3.3 Jak podkreśla Komisja⁽⁶⁾, „tak długo jak kredyty będą udzielane w ograniczonym zakresie, starania o zwiększenie popytu oraz wzmocnienie zaufania konsumentów będą przynosić mierne efekty. (...) Obecny kryzys jest kryzysem globalnym i nie osiągniemy poprawy gospodarczej, jeżeli najważniejsi partnerzy na polu gospodarki światowej po raz kolejny nie podejmą działań na rzecz wspólnego wzrostu i wspólnej wymiany handlowej”.

3.4 Tego samego zdania jest Europejska Konfederacja Związków Zawodowych (ETUC). Uważa ona, że prawdopodobnie sytuacja gospodarcza się pogorszy, a poprawa możliwa jest jedynie pod warunkiem radykalnej zmiany sposobu myślenia. Należy odejść daleko od kojących, lecz nierealistycznych wyobrażeń o powrocie do poprzednich warunków. Potrzebna jest nam nowa rzeczywistość gospodarcza, oparta na ludziach, innowacji i na zrównoważonym rozwoju. Konieczne jest również przywrócenie znaczenia rządu:

— w regulacji rynków;

— w usługach publicznych oraz

— w zwalczaniu nierówności płac⁽⁷⁾.

3.5 Przy okazji szczytu G-20 w Londynie 18 marca 2009 r. Konfederacja Europejskiego Biznesu (BusinessEurope) podkreśliła, że kryzys finansowy ma bardzo negatywny wpływ na przedsiębiorstwa, gdyż główne czynniki wzrostu ucierpiały z powodu ograniczeń w dostępie do środków finansowych. Aby zapobiec załamaniu gospodarczemu na skalę światową, konieczne są bodźce gospodarcze⁽⁸⁾.

4. Wymiar instytucjonalny

4.1 Można zaobserwować coraz szersze porozumienie i coraz większą zbieżność sił na rzecz przyjmowania nadzwyczajnych środków i rozwiązań politycznych w celu utrzymania za wszelką cenę przedsiębiorstw, sektorów wytwórczych, działalności produkcyjnej i usługowej, zatrudnienia, dochodów i konsumpcji gospodarstw domowych – co musi wiązać się z przekraczaniem istniejących obecnie reguł.

⁽¹⁾ BRIC: Brazylia, Rosja, Indie i Chiny.

⁽²⁾ Eurostat STAT – 30.4.2009 r.

⁽³⁾ SEC(2009) 353.

⁽⁴⁾ Światowa Organizacja Turystyki, „World Tourism Barometer”, t. 7, nr 2, czerwiec 2009 r.

⁽⁵⁾ W pierwszym kwartale 2009 r. spadł o 2,5 % w stosunku do poprzedniego. W maju 2009 r. produkcja przemysłowa w UE zmniejszyła się o 15,9 % w stosunku do poprzedniego roku (16,8 % w sektorze wytwórczym) – por. SEC 2009/1088 z 20.7.2009 r.

⁽⁶⁾ COM(2009) 114.

⁽⁷⁾ Por. streszczenie rezolucji ETUC w sprawie europejskiego programu naprawy gospodarczej (5.12.2008 r., <http://www.etuc.org>). (Brak wersji polskiej – przyp. tłum.).

⁽⁸⁾ Por. notatka w BusinessEurope z 17.3.2009 r. w związku z Business Event G-20 (18.3.2009 r., <http://www.besnesseurope.eu>).

4.2 Strategie polityczne zmierzające do ograniczenia konsekwencji gospodarczych i społecznych kryzysu oraz jego skutków dla zatrudnienia, które rozładują wewnętrzne napięcia na krajach sąsiadujących, nie tylko stanowią fałszywe rozwiązanie problemu, lecz grożą wtrąceniem gospodarek krajowych w zachowania nacjonalistyczne i protekcjonistyczne, co doprowadziłoby do rozpadu ram współpracy międzynarodowej i integracji regionalnej, stworzonych z trudem w ostatnich latach w Europie i na świecie.

4.3 Komitet uważa, że poniższe punkty są podstawowymi i niezbędnymi elementami wszelkich działań, jakie miałyby być podejmowane z myślą o stawieniu czoła obecnemu kryzysowi:

- **utworzenie** nowych ram współpracy międzynarodowej i światowej, opartych na przejrzystych zasadach, dzięki którym można będzie zapobiec patologiom zagrażającym międzynarodowemu systemowi gospodarczemu, walutowemu i finansowemu, przy zachowaniu pełnej swobody handlu międzynarodowego;
- bezwzględne **zbadanie** możliwości nowego kontraktu społecznego z sektorem finansów oraz wprowadzenie nowych silnych regulacji i poprawa nadzoru na międzynarodowym rynku finansowym, ponadto poprawa kontroli publicznej nad pakietami środków stymulacyjnych w celu zagwarantowania, że wsparcie finansowe trafi do pracowników, konsumentów i przedsiębiorstw oraz zabezpieczy wolny handel międzynarodowy;
- **utrzymanie** podstaw funkcjonowania Unii Europejskiej, jeśli chodzi o:
 - jednolity rynek europejski;
 - swobodny przepływ osób, towarów, kapitału i usług;
 - opracowanie i pełne wdrożenie wspólnych strategii politycznych, w szczególności polityki konkurencji;
 - swoboda prowadzenia działalności gospodarczej i ochrona europejskiego modelu społecznego;
- **zastosowanie** skoordynowanych, proporcjonalnych, przejrzystych i stopniowo zmniejszających się w czasie publicznych środków interwencyjnych w celu zmniejszenia różnych rodzajów ryzyka systemowego;
- **utrzymanie** i poprawienie konkurencyjności i solidności europejskich sektorów produkcji i usług;
- **wzmocnienie** gospodarki opartej na wiedzy;

- **podniesienie** kompetencji pracowników i kadry kierowniczej;
- **opracowywanie** lepszej jakości produktów i procesów, których celem jest ochrona środowiska, efektywność energetyczna i wydajne korzystanie z materiałów oraz ustanowienie warunków ramowych wprowadzenia ich na rynek;
- **wspieranie** rozwoju społecznie odpowiedzialnej jednostki terytorialnej (TSR);
- **niezwiększanie** obciążeń administracyjnych i regulacyjnych dla przedsiębiorstw europejskich;
- **opracowanie** skoordynowanego podejścia do kwestii międzynarodowych uregulowań dotyczących produktów (IPR) ⁽¹⁾;
- **poprawa dostępu do kredytu, przede wszystkim dla MŚP.**

4.4 Komitet jest przekonany, że obecny kryzys powinien doprowadzić do instytucjonalnych zmian w kierunku zwiększenia integracji gospodarczej, co z kolei ma przyczynić się do rozwoju gospodarki opartej na jakości i do zwiększenia liczby miejsc pracy oraz poprawy ich jakości.

4.5 Jednak Komitet sądzi, że jeszcze bardziej niezbędny jest skok jakościowy w kierunku większej integracji politycznej UE. Uważa, że jest to jedyny sposób na zrównoważenie z jednej strony rezygnacji z egoizmu poszczególnych krajów i ich priorytetów ze wspólną przyszłością z drugiej strony.

4.6 Komitet jest przekonany, że jedynie pod warunkiem odnowy projektu europejskiego na wzór Jeana Monneta w momencie wprowadzania w życie traktatu paryskiego dającego początek EWWiS, możliwe będzie odnowienie fundamentów pod odbudowę gospodarki europejskiej.

4.7 Należy szybko ukończyć proces ratyfikacji traktatu lizbońskiego, tak aby zagwarantować możliwość odpowiedniej reakcji struktur europejskich poprzez bardziej skoordynowaną politykę.

5. Wymiar społeczny kryzysu: konsekwencje dla pracowników, przedsiębiorstw i rodzin

5.1 W ostatnich miesiącach byliśmy świadkami gwałtownego wzrostu restrukturyzacji w przedsiębiorstwach. Wiele z nich zmniejszyło zatrudnienie, co pociągnęło za sobą znaczące konsekwencje społeczne, między innymi dotyczące przyszłości młodych ludzi ⁽²⁾. Inne przedsiębiorstwa ogłosiły bankructwo.

⁽¹⁾ IPR = International Product Regulations.

⁽²⁾ W UE-27 stopa bezrobocia wśród osób młodych wyniosła 18,3% w pierwszym kwartale 2009 r., co oznacza, że pięć milionów młodych ludzi pozostawało bez pracy – EUROSTAT 23.7.2009 r.

5.2 Komitet uważa, że to dzięki zasobom ludzkim możliwy będzie powrót do konkurencyjności UE zarówno, jeśli chodzi o umiejętności i kwalifikacje siły roboczej, jak i nowy model zarządzania menedżerskiego (*managerial governance*).

5.3 Zdaniem Komitetu inwestowanie w siłę roboczą i utrzymanie zatrudnienia są niezbędne do zwiększenia europejskiej konkurencyjności w przemyśle, zarówno jeśli chodzi o kwalifikacje i nowe umiejętności siły roboczej, jak i o nowy model społecznej odpowiedzialności przedsiębiorstw⁽¹⁾.

5.4 Biorąc pod uwagę rozmiary kryzysu, należałoby szybko udostępnić pracownikom dotkniętym recesją programy szkoleń zawodowych i zatrudnienia skierowane do sektorów wzrostu takich jak np. sektor energii odnawialnych.

5.5 Należy rozważyć możliwość wsparcia konsumpcji gospodarstw domowych, również celem stymulowania popytu⁽²⁾.

6. Wymiar gospodarki realnej: ożywienie w sektorach produkcji i usług

6.1 **Odprzemysłowienie.** W ostatnich latach, a w szczególności na przełomie wieków, Komisja i wiele państw członkowskich niewielkie znaczenie przypisywały polityce przemysłowej i polityce produkcji, dając pierwszeństwo bogactwu pochodzącemu z rozwoju złożonych systemów finansowych, opartych przede wszystkim na modelach z Ameryki Północnej.

6.2 W 2005 r. Unia Europejska przyjęła wytyczne dotyczące zintegrowanej europejskiej polityki przemysłowej opartej na środkach sektorowych i horyzontalnych. W 2007 r. miał miejsce śródkresowy przegląd tej polityki, który stanowił wkład w strategię wzrostu i zatrudnienia UE⁽³⁾. W 2008 r. Unia Europejska rozpoczęła plan działania na rzecz zrównoważonej polityki przemysłowej⁽⁴⁾, w sprawie którego Komitet już zajął stanowisko⁽⁵⁾.

6.3 Zasadnicze znaczenie konkurencyjnych i odpowiedzialnych społecznie przedsiębiorstw, przedsiębiorstw gospodarki społecznej i coraz lepiej wykwalifikowanych pracowników zainteresowanych uczestnictwem powinno stanowić punkt odniesienia dla strategii ożywienia sektorów produkcji i usług.

6.4 Strategia lizbońska musi pozostać wiarygodna. Państwa członkowskie i instytucje europejskie powinny udowodnić, że są w stanie dostosować swoje strategie działania do nowego kontekstu, określając jasne priorytety i nowe metody, które

pozwolą na ustalenie strategii polizbońskiej w nadchodzących miesiącach. Należy przyspieszyć reformy, wskazując jasne i szczegółowe priorytety opatrzone możliwymi do zrealizowania i monitorowania harmonogramami działań.

6.5 Zdaniem Komitetu sektory produkcji i usług w Europie powinny rozwijać się poprzez doskonalenie procesów i produktów. Komitet wzywa Unię Europejską do podjęcia zdecydowanych działań w tym kierunku.

6.6 W jego opinii taka strategia przemysłowa powinna obejmować:

— **duże inwestycje w nowe budynki i w dostosowywanie istniejących budynków do wymogów zrównoważonego rozwoju**, w szczególności w budownictwo publiczne i w budynki przemysłowe⁽⁶⁾, przy użyciu materiałów o niskim współczynniku przewodzenia ciepła, np. poprzez różne zastosowania szkła zespolonego i materiałów ceramicznych w celu ograniczenia konsumpcji;

— **duże inwestycje z myślą o zwiększeniu efektywności energetycznej**, które podnoszą zdolności do wytwarzania energii ze źródeł odnawialnych i przyczyniają się do rozwoju technologii wychwytywania i składowania dwutlenku węgla;

— **inwestycje w programy transportowe o możliwie najmniejszym wpływie na otoczenie**, jak np. „europejska inicjatywa ekologicznych samochodów” zaproponowana przez Komisję⁽⁷⁾, które łączą się z produkcją w większym stopniu na poziomie lokalnym i z wydajniejszym gospodarowaniem odpadami;

— **większy dostęp sektora wytwórczego do funduszy inwestycyjnych** wspieranych przez rząd w celu promowania innowacji i opracowywania czystych technologii i procesów w przemyśle samochodowym i maszynowym oraz w celu wzmocnienia inicjatywy „fabryki jutra”, zaproponowanej przez Komisję⁽⁸⁾;

— **wsparcie na szczeblu UE dla materialnej i niematerialnej infrastruktury sieciowej**, a w szczególności dla rozpowszechniania szerokopasmowych technologii informacyjnych wraz ze wzmocnieniem inicjatywy UE i2010, czyli środków na rzecz inteligentnych inwestycji i infrastruktury z myślą o wspieraniu integracji rozszerzonej Unii Europejskiej.

(1) Będzie to tym trudniejsze, że należy wziąć pod uwagę również efekt powiązania między funduszami kapitałowymi o wysokim ryzyku a kredytami przedstawionego w nowej bazylejskiej umowie kapitałowej (Bazylea II). Aby złagodzić te efekty, należy podjąć szereg środków na szczeblu UE.

(2) Por. wskaźnik „zaufanie konsumenta” (wykres 6), Business & Consumer Survey Results, DG ECFIN, czerwiec 2009 r.

(3) COM(2007) 374.

(4) COM(2008) 397.

(5) Zob. opinia EKES-u w sprawie zrównoważonej konsumpcji i produkcji (Dz.U. C 218 z 11.9.2009 r., ss. 46–49).

(6) Raport o zatrudnieniu 2008/2009, Rada ds. Zatrudnienia, Polityki Społecznej, Zdrowia i Ochrony Konsumentów, 9.3.2009 r.

(7) Zob. COM(2008) 800 („Europejski plan naprawy gospodarczej”).

(8) Tamże.

6.7 Należy rozważyć szczególną sytuację MŚP, zwłaszcza w zakresie niedostatecznego dostępu do kredytu i pożyczek. Obecnie fundusze specjalizujące się w MŚP nie spełniają swojego zadania.

6.8 Program „Small Business Act”, w sprawie którego Komitet już zajął stanowisko ⁽¹⁾, „nie pozwala sprostać temu wyzwaniu, zwłaszcza w kontekście obecnych trudności gospodarczych i finansowych”, gdyż nie jest odpowiednio finansowany. Należy jednakże zagwarantować, że program ten będzie w całości, terminowo i konsekwentnie wdrażany w państwach członkowskich.

6.9 Komitet wielokrotnie powtarzał, że oprócz dostępu do kredytu w obecnej sytuacji kluczowe znaczenie mają:

- przyjęcie statutu europejskiej spółki prywatnej, co jest szczególnie pilne dla MŚP ⁽²⁾, przy poszanowaniu praw pracowniczych;
- przegląd dyrektywy wspólnotowej w sprawie opóźnień w płatnościach;
- zwiększanie znaczenia klastrów przemysłowych jako nośników rozwoju lokalnego z tworzeniem „funkcjonalnych klastrów produkcyjnych” na szczeblu europejskim, szczególnie użytecznych w sektorach produkcji i usług;
- realizacja inicjatyw wspólnotowych w zakresie mentoringu w nowych MŚP i w przedsiębiorstwach dopiero rozpoczynających działalność w celu zwiększenia ich szans na powodzenie i ich dostępu do rynków międzynarodowych;
- stała analiza poziomów wrażliwości sektorów na różne czynniki w celu zapobieżenia niepowodzeniom rynkowym i opracowania pozytywnych wizji rozwoju w przyszłości.

6.10 W odniesieniu do poszczególnych sektorów Komisja, po szeroko zakrojonych konsultacjach publicznych, wyłoniła wcześniej grupę sektorów wytwórczych, w których należałoby zastosować działania stymulacyjne i mające na celu ożywienie. Do wstępnego etapu inicjatywy rynków pionierskich ⁽³⁾ wybrano sześć rynków:

- e-zdrowie;
- tekstylia ochronne;
- zrównoważone budownictwo;
- recykling;

⁽¹⁾ Opinia EKES-u Dz.U. C 182 z 4.8.2009 r., s. 30.

⁽²⁾ Por. opinia Komitetu w sprawie statutu europejskiej spółki prywatnej (Dz.U. C 125 z 27.5.2002, s. 100).

⁽³⁾ COM(2007) 860.

- produkty pochodzenia biologicznego;
- energia odnawialna.

6.11 Metoda zastosowana przez Komisję powinna zostać rozciągnięta na inne sektory. Należałoby więc wskazać sektory, w których skoordynowane działania za pośrednictwem najważniejszych instrumentów politycznych i przy spełnieniu warunków ramowych, jak również wzmocnienie współpracy pomiędzy głównymi zainteresowanymi stronami, mogą przyspieszyć rozwój rynku bez ingerowania w dynamikę konkurencji ⁽⁴⁾. To samo odnosi się do rozwoju europejskiego przemysłu obronnego, który powinien stać się przedmiotem bardziej skoordynowanej polityki europejskiej po utworzeniu Europejskiej Agencji Obrony i postępach dokonanych w zakresie wspólnego bezpieczeństwa ⁽⁵⁾.

6.12 Aby europejska polityka przemysłowa przynosiła spodziewane efekty, należy uwzględnić konkretny kontekst poszczególnych sektorów: przemysłu motoryzacyjnego (samochody, ciężarówki i motocykle ⁽⁶⁾), chemicznego, stoczniowego, górnictwo-hutniczego, budownictwa, przemysłu szklarskiego i ceramicznego, cementowego, włókienniczego i odzieżowego, rolno-spożywczego, maszynowego, elektromechanicznego, lotniczego i kosmonautycznego, informatycznego, telekomunikacyjnego, energetycznego, usług zdrowotnych itd.

6.13 Komitet uważa, że również w celu wsparcia wprowadzania innowacji należy w dalszym ciągu rozwijać nowo stworzone instrumenty polityki przemysłowej, takie jak wspólne inicjatywy technologiczne, innowacyjne zamówienia publiczne i plan działania na rzecz zrównoważonej produkcji i konsumpcji.

6.14 Komitet uważa, że również w sektorze usług należy przyspieszyć proces liberalizacji, w szczególności w odniesieniu do usług świadczonych przez osoby wykonujące wolne zawody i do istniejących nadal ograniczeń w zakresie cenników i zasady *numerus clausus*.

6.15 Komitet stanowczo opowiada się za podjęciem działań wspólnotowych na rzecz wsparcia sektora usług dla biznesu poprzez rozwój innowacyjnych usług dostarczających korzyści obywatelom, konsumentom i przedsiębiorstwom, przyspieszenie przejścia do usług cyfrowych i rozpowszechnienia łączącej szerokodostępowych oraz usunięcie przeszkód na drodze do e-administracji i interoperacyjności systemów.

6.16 Zdaniem Komitetu należy wzmocnić i zaostrzyć wspólną politykę zagraniczną w stosunkach z resztą świata.

⁽⁴⁾ Rada ds. Konkurencyjności, 4.12.2006 r.: Konkluzje dotyczące polityki innowacji i konkurencyjności.

⁽⁵⁾ Por. opinie EKES-u w sprawie uproszczenia warunków transferu produktów związanych z obronnością oraz w sprawie obrony europejskiej (opublikowane odpowiednio w Dz.U. C 100 z 30.4.2009 r., s. 109 i Dz.U. C 10 z 14.1.2004 r., s. 1).

⁽⁶⁾ W szczególności sektor motocyklowy UE powinien móc korzystać z systemu wsparcia i bodźców ze strony państw członkowskich, zbliżonego do tego wykorzystywanego w przemyśle samochodowym, gdyż podobnie jak ten ostatni został dotknięty obecnym kryzysem gospodarczym.

7. Rozwój a zasady rozwoju zrównoważonego

7.1 Komitet popierał⁽¹⁾ i nadal popiera inicjatywy na rzecz opracowania zrównoważonych strategii wydobycia, produkcji i konsumpcji, w pełni zintegrowanych z innymi wspólnotowymi strategiami politycznymi, w celu przekształcenia potencjalnych wyzwań w możliwości konkurencyjne.

7.2 Komitet jest przekonany, że działania Unii Europejskiej powinny w dalszym ciągu opierać się na ambitnych celach, którym powinny jednak towarzyszyć instrumenty legislacyjne

i finansowe niezagrożące konkurencyjności Europy poprzez zwiększenie obciążeń dla przedsiębiorstw i obywateli, lecz wspierające pozytywne wzorce działania i procesy związane z innowacją i doskonaleniem technologicznym.

7.3 Komitet ponownie zwraca uwagę na znaczenie rozpoczęcia odpowiednich inicjatyw w celu objęcia światowego przywództwa w zakresie efektywności energetycznej, zwiększenia zdolności do wytwarzania energii ze źródeł odnawialnych oraz rozwoju technologii wychwytywania dwutlenku węgla.

Bruksela, 1 października 2009 r.

Przewodniczący
Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego
Mario SEPI

⁽¹⁾ Opinia Komitetu w sprawie ekologicznych sposobów produkcji (Dz.U. C 224 z 30.8.2008 r., s. 1).